



## Synpunkter till Medieutredningen om tillgängliga medier 2016-01-08

Handikappförbunden tackar för möjligheten att inkomma med ytterligare synpunkter till utredningen och för förlängd svarstid för att svara på fyra frågor från utredningen. Vi har tagit tillfället att komplettera med några ytterligare synpunkter utöver tillgänglighet.

1. Vilka frågeställningar rörande tillgänglighet bör Medieutredningen peka på som viktiga att utreda närmare inför nästa tillståndsperiod för SR, SVT och UR?

160 stater inklusive Sverige och EU har undertecknat konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I konventionen tydliggörs att tillgänglighet inte är en särskild tjänst för några få, utan en rättighet. Kravet på alla konventionsstater som rör universell utformning betyder att all ny informations- och kommunikationsteknik ska utformas utifrån människors olika förutsättningar och förmågor. **Public Service behöver öka kompetensen i företagen om tillgänglighet, både när de rekryterar och genom kompetensutveckling för att se till att all teknikutveckling utgår från det som kallas universell utformning.**

De svenska public service företagen har traditionellt lyft bristande teknik och resurser som hinder för tillgänglighet. Vår uppfattning är att det har funnits några få "eldsjälar" historiskt, och några få "utpekade" men att kunskapen i hela organisationen är eftersatt. Väntan på extra resurser istället för att integrera krav i teknikutveckling har gjort att Sverige ligger långt efter i utveckling. Det saknas även ett systematiskt arbetsätt att involvera användare i teknikutveckling samt ett mer öppet samarbete mellan olika aktörer i mediebranschen kring frågorna.

Tillgänglighetslösningar utformas generellt ofta "FÖR" användare inte "MED" och "AV" användare vilket kan göra dem helt oanvändbara, vilket dessvärre exemplifieras av SVT:s tjänst för uppläst text med behov av två digitalboxar. Vi ser med oro på utvecklingen av så kallad "respeaking" för att skapa undertexter med stöd av taligenkänning. I tysthet pågår ett projekt som finansieras via PTS utan att användarorganisationer är involverade. Handikappförbunden har i tio år efterfrågat en satsning på språklig infrastruktur med öppna data för att förbättra tjänster för tillgängliga medier, men det som nu utvecklas med statliga medel tycks vara någon slags mjukvara som testas på SVT. Statlig produktutveckling borde ske mer transparent, med involvering av användare och produkter ska kunna användas fritt av fler än en innehållsleverantör.



Utvecklingen är särskilt oroväckande eftersom det finns varnande exempel på att automatiserade tekniker har överanvänts med kraftigt försämrad kvalitet när det gäller textning. I Storbritannien har tillsynsmyndigheten OfCom kallat undertexten för oanvändbar. Vi bifogar ett underlag från flera forskare i Europa till BBC apropå en så kallad forskningsrapport som de kommit med 2015. Om Public Service ska vara det föredöme som många hoppas på måste synen på tillgänglighet förändras och kunskapen prioriteras, gärna även i kombination med forskning kring användarperspektiv. Public Service uppdrag när det gäller tillgänglighet och kriskommunikation kan också vara värd särskilt fokus.

Se även vårt förslag som rör mål om mångfald längre fram. Public Service uppdrag som rör spegling och demokrati omfattar även personer med funktionsnedsättning, vilket behöver förtydligas i sändningstillstånden. Idag är det mest fokus på personer med utländsk bakgrund. Handikappförbunden har initierat årliga möten med Public Service-företagen kring framför allt spegling sedan 2007. Vi bifogar för kännedom vårt underlag med bakgrund om de årliga träffarna till VD:ar på Public service eftersom de startat en intern utredning om dessa möten.

2. Hur ser tillgängligheten ut för den grupp ni representerar avseende medier? Ange gärna exempel och omfattning.

Medieutredningen lär få svar från specifika förbund som rör de traditionella tillgänglighetstjänsterna såsom textning, teckenspråkstolkning, syntolkning och uppläst text. Handikappförbunden representerar en stor del av befolkningen med behov av "kognitiv tillgänglighet" där det kan handla till exempel om hur innehåll struktureras, presenteras eller kan renodlas är inte lika väl utvecklat. Att sortera och hitta innehåll är andra områden som är utmaningar för många, som inte hörs och syns i debatten. Efterfrågan på utveckling av standarder även på detta området är stor, och flera av våra förbund arbetar med detta.

Det finns även större frågor som rör teknikskiften som vi lyft upp i våra tidigare synpunkter. Personer med funktionsnedsättning har ofta sämre ekonomi än andra. Det påverkar tillgång till utrustning och förutsättningar att införskaffa nya apparater eller betala extra för digitaltv-abonnemang. Tillgänglighet ska gälla alla oavsett ekonomiska eller andra förutsättningar.

3. Vilka möjligheter och hinder finns för (innovation och) utveckling av tillgängliga medier?

Det finns förstås stora möjligheter. Nyttan för majoriteten om Sverige väljer att satsa på "kognitiv" tillgänglighet lönar sig inte bara i Sverige utan



även internationellt. Det handlar inte bara om äldre befolkning. Dåligt utformad teknik fungerar inte ens för den som är ung och teknikvan.

Det främsta hindret är att frågan ses som "välfärdsteknologi" - särskilda tjänster som finansieras med statliga medel för några få i befolkningen, istället för "universal design" tillgänglighet som utformas för att fungera för många människor med olika förutsättningar och behov. Ett annat hinder kan vara vår grundlag, se vårt tillägg om hinder för yttrandefriheten nedan.

4. Hur bör ett framtida statligt stöd vara utformat för att främja tillgängliga medier? Ska det vara utformat som en särlösning eller som en integrerad del av ett nytt mediestöd?

Krav ska ställas på att allt som utvecklas med statliga medier ska utformas i enlighet med universell utformning. Myndigheter med särskild kompetens kan vara stöd för leverantörer i utvecklingen mot universell utformning. Det kommer också finnas behov av att göra äldre innehåll som inte finns tillgängligt om det inte görs i form av särlösning. Särlösningar får aldrig vara ett mål, men kan däremot vara ett resultat när det inte går att nå en universellt utformad lösning. Det statliga stödet kan även användas för att säkerställa att intresseorganisationer har resurser att se till att användare är medskapare i utveckling av tjänster. Vi har länge bidragit med kunskap till konsulter från myndigheter, men resultat kommer först när förbund får resurser att utveckla standarder och leda produktutveckling. Då sätt användarnas behov främst.

I Filminstitutets projekt tillgänglig bio gick stora resurser åt till att skapa ett brett urval för konkurrens med olika "appar", men utbudet av tillgängligt innehåll är fortfarande begränsat. Lösningar för att snabbt ha möjlighet att erbjuda uppläst text för alla utländska filmer skulle prioriterats. Det kunde ha satsats på till exempel öppna databaser för nedladdning av uppläst text och syntolkning. Det finns inspiration från kanadensiskt universitet och EU har nyligen haft en utlysning om en slags crowdsourcing för undertexter på olika språk för europeiska filmer, men utan koppling till tillgänglighet. Det skulle kunna kompletteras med möjlighet till färgkodning av text mm, beskrivning av effektljud etc som kännetecknar SDH – subtitles for deaf and hard of hearing, vilket vissa kallar för "svensktextning" här.

Tekniken finns, men det finns bättre och sämre sätt att använda den och att utveckla den kunskap som redan finns internationellt.



## Övriga synpunkter på mål för mediepolitiken

### Mål om mångfald

Begreppet mångfald är mångtydigt. Handikappförbunden har lyft frågan till utredningar om Public Service. Speglingsuppdraget har blivit bättre beskrivet på senare år i sändningstillstånd. Men när det gäller mediepolitiken saknas fortfarande mål som rör mångfald kopplat till representation. Den 1 oktober 2015 anordnade vi en konferens där en representant för BBC<sup>1</sup> berättade att flera stora brittiska programföretag samarbetar för att ta fram ett verktyg för att mäta mångfald. När det gäller mätning av hur kvinnor syns i nyheter är Göteborgs universitet engagerade i Global Media Monitoring Project. Handikappförbunden tog 2008 initiativ tillsammans med flera organisationer för att utveckla en modell ur bredare perspektiv. Idén var att engagera civilsamhälle och universitet. Av olika anledningar blev det inte av. Men vi ser behov av såväl självgranskning på medieföretag, som oberoende och fördjupande granskningar på uppdrag från myndigheter.

**Förslag: Se över mediepolitiska mål och indikatorer för uppföljning som rör mångfald.**

### Mål om tillgänglighet

Det är positivt att Kulturområdet mainstreamar tillgänglighet, och på flera områden kopplar finansiellt stöd (t ex i filmpolitiken) till krav på tillgänglighet. Bra att det finns med som ett tydligt mål, vilket saknas inom andra politikområden, särskilt på Näringsdepartementet. Men i MRTV:s rapport<sup>2</sup> om resultatindikatorer har vi synpunkter på de som rör uppföljning av målet om tillgänglighet. Det som handlar om användarnas upplevelser av tillgänglighet har en god ansats. Men sättet det mäts på via MFD:s panel Rivkraft – är fel målgrupp och fel frågor. Den andra indikatorn om standarder ”som fastställts av EU” är obegriplig. Vilka standarder, hur indikatorn följs upp och

---

<sup>1</sup> Se dokumentation från #PSfunk15

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLUe0F2kuSehs-epahv7TDbngdsT1on7yA>

<sup>2</sup> Rapport om resultatindikatorer 2014 MRTV

<http://www.radioochtv.se/documents/uppdrag/rapport%20resultatindikatorer%20vid%20myndigheten%20f%C3%B6r%20radio%20och%20tv%202014.pdf>



slutsatsen att inga klagomål inkommit. Vilka skulle klaga till vem om vad? Se sidan 42 i rapporten. EU håller på med uppföljning av direktivet om audiovisuella medietjänster. Flera studier pågår just nu, några med fokus på standarder för tillgänglighet (som saknas) om/när det finns standarder kanske det kan vara bra om det är tydligt hur det ska följas upp.

**Förslag: Se över indikatorer för uppföljning av målet om tillgänglighet.**

### **Hinder för yttrandefrihet**

I konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, är det tydligt att tillgänglighet till information, inklusive IT, är en förutsättning för yttrandefrihet för personer med funktionsnedsättning. Men enligt grundlagsexperter sätter den så kallade etableringsfriheten i Yttrandefrihetsgrundlagen stopp för krav på tillgänglighet. Mediegrundlagskommittén har ett uppdrag som handlar om att undersöka hur samma krav som ställs på tillgänglighet i marksända nätet, och (efter ändring av YGL), kabel och satellit ska kunna ställas på innehåll via så kallad beställ-tv.

Lagtexten tycks även påverka andra direktivförslag. Hösten 2015 fick vi besked från Näringsdepartementet att förhandlingar om direktivet för tillgängliga offentliga webbplatser påverkas.<sup>3</sup> Det regelverk som ska säkerställa yttrandefrihet utgör ett hinder för delar av befolkningen. Trots att det inte handlar om VAD som uttrycks på nätet. Kraven ökar internationellt på publika tjänster, även privata, via nätet, som utbildning, banktjänster, kollektivtrafik etc. Den 2 december 2015 kom EU med ett förslag till europeisk tillgänglighetslag som rör audiovisuella tjänster<sup>4</sup>. Sveriges grundlag får inte stoppa utvecklingen av tillgängliga medier i Europa.

**Förslag: Det behövs ett rådslag för att se över om det kan göras någon form av förtydligande kring yttrandefrihetsgrundlagen, utan att inskränka yttrandefriheten, så att inte tillgänglighetskrav kopplat till internet stoppas av grundlagen.**

<sup>3</sup> Handikappförbundens brev till statssekreterare angående webbdirektivet <http://www.hso.se/Global/Skrivelser/WebDirektivStatssek20151202.pdf>

<sup>4</sup> Förslaget till Europeisk tillgänglighetslag <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2400>